

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

JUNIE 2018

**EKONOMIE V2
NASIENRIGLYN**

PUNTE: 150

Hierdie nasienriglyn bestaan uit 18 bladsye.

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1****1.1 MEERVOUDIGE KEUSE-VRAE**

- 1.1.1 D ✓ individuele ondernemings
- 1.1.2 A ✓ private
- 1.1.3 B ✓ gemiddelde veranderlike
- 1.1.4 D ✓ advertensies
- 1.1.5 B ✓ diskriminasie
- 1.1.6 C ✓ hoeveelheid gevra gelyk is aan hoeveelheid aangebied
- 1.1.7 C ✓ marginale/grens-
- 1.1.8 A ✓ verlaag (8 x 2) (16)

1.2 PAS-ITEMS

- 1.2.1 E ✓ kopers en verkopers het nie markkrag nie
- 1.2.2 G ✓ verander nie as uitset verander nie
- 1.2.3 A ✓ die houer is die enigste een wat die produk kan produseer
- 1.2.4 F ✓ kan nie verhaal word as die onderneming die nywerheid verlaat nie
- 1.2.5 B ✓ maak super-normale wins oor beide kort- en langtermyn
- 1.2.6 I ✓ gereeld uitgebuit as gevolg van gebrek aan eienaarskap
- 1.2.7 C ✓ is 'n voorbeeld van negatiewe eksternaliteit
- 1.2.8 D ✓ gebruik tydens besluitneming om projek te aanvaar of verwerp (8 x 1) (8)

- 1.3 1.3.1 Marginale produk ✓
- 1.3.2 Minimum prys ✓
- 1.3.3 Normale wins ✓
- 1.3.4 Positiewe eksternaliteit / eksterne voordeel ✓
- 1.3.5 Rugryer/saamryer ✓
- 1.3.6 Duopolie ✓ (6 x 1) (6)

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B**VRAAG 2**

2.1 2.1.1 **Noem enige TWEE voorbeelde van volmaak mededingende markte.**

- Aandelebeurs ✓
- Buitelandse valutamarkte ✓
- Landbousektor ✓

(Aanvaar enige toepaslike voorbeeld.)

(2 x 1) (2)

2.1.2 **Hoe kan die regering belastings aanwend om produksie en verbruik te verlaag?**

Belastings kan verhoog word. ✓✓

(2)

2.2 **Bestudeer die onderstaande tabel en beantwoord die vrae wat volg.**

INKOMSTE VAN 'N MONOPOLIE

Hoeveelheid	Prys	Totale inkome	Marginale inkome	Gemiddelde inkome
1	50	50	50	50
2	40	80	30	40
3	30	90	10	30

2.2.1 **Hoeveel verkopers is in 'n monopolie?**

Een verkoper ✓

(1)

2.2.2 **Watter inkome is gelyk aan die prys?**

Gemiddelde inkome ✓

(1)

2.2.3 **Wat is die formule om marginale inkome te bereken?**

$$\text{Marginale inkome} = \frac{\text{Verandering in totale inkome} \checkmark}{\text{Verandering in hoeveelheid/eenhede} \checkmark}$$

(2)

2.2.4 **Verduidelik kortliks skaalvoordele as 'n hindernis tot toetrede by 'n monopolie.**

Nuwe ondernemings, met relatiewe lae uitsetvlakke, sal dit moeilik vind om mee te ding omdat hulle gemiddelde koste hoër sal wees as dié van bestaande ondernemings wat voordeel trek uit laer gemiddelde koste met 'n groter uitset. ✓✓

(Aanvaar enige toepaslike, korrekte verduideliking.)

(2)

2.2.5 Hoe word verbruikers deur die bestaan van monopolieë beïnvloed?

- Verbruikers word dikwels uitgebuit omdat 'n monopolie die enigste verskaffer van die produk is. ✓✓
- Hulle moet hoër pryse betaal vir min produkte. ✓✓
- Sommige verbruikers word uit die mark gesluit, omdat hulle nie bereid of in staat is om die hoër pryse te betaal nie ✓✓

(Aanvaar enige toepaslike, korrekte verduideliking)

(2 x 2)

(4)

2.3 Bestudeer die onderstaande inligting en beantwoord die vrae wat volg.

UNIES HET GEMENGDE REAKSIE OP NASIONALE MINIMUM LOON AANKONDIGING.

President Jacob Zuma se kabinet het die implementering van die nasionale minimum loon en regeringsbeleid goedgekeur en wil hê dit moet op Mei 2018 in werking tree, teen R3 200 'n maand of R20 per uur. Sommige lae inkomme professies, soos

plaaswerkers en huishulpe sal vrygestel word. Unies het gemengde reaksie op die minimum loon aankondiging, Cosatu en Fedusa het die beleid verwelkom en sal help om ongelykheid en armoede te verlig. Inkomste is baie belangrik vir werkende mense. Dit sal help om die ekonomie te stimuleer want meer verbruikers sal meer geld in die ekonomie bestee. SA Federasie van Handelsunies (Saftu), het dit verwerp.

[Bron: Aangepas uit [ECONOMY](#), 5 November 2017]

2.3.1 Identifiseer uit die uittreksel, TWEE groepe werkers wat nie ingesluit word in die minimum loonooreenkoms nie.

- Plaaswerkers ✓
- Huishulpe ✓

(2)

2.3.2 Omskryf kortliks die begrip *minimum lone*.

'n Vasgestelde loon, deur die regering, wat bo die ewewig loonkoers, is en waaronder geen werkgewer sy werker mag vergoed nie. ✓✓

(2)

2.3.3 Verduidelik die impak van minimum lone op die vraag na en aanbod van arbeid.

Die vraag na arbeid daal terwyl die aanbod toeneem. ✓✓

(2)

2.3.4 **Waarom is die nasionale minimum loon goed vir Suid-Afrika se ekonomie?**

Minimum lone is goed vir Suid-Afrika omdat dit:

- Inkome ongelykheid en armoede kan verlaag ✓✓
- Stimuleer ekonomiese groei ✓✓
- Lei tot hoër produktiwiteit by werkers ✓✓
- Aanvraag na goedere en dienste verhoog, want lae inkome verdieners sal meer geld hê om te bestee ✓✓

(Aanvaar enige toepaslike, korrekte antwoord.)

(2 x 2)

(4)

2.4 **Onderskei tussen 'n *volmaakte mark* en 'n *monopolie* met verwysing na die pryse, wins, hoeveelheid en koste.**

Pryse:

Die monopolis produseer teen hoër pryse as die volmaakte mededinger ✓✓

Wins:

Onder volmaakte mededinging, word slegs normal wins gerealiseer oor die langtermyn; ✓✓ die monopolis, aan die ander kant, kan ekonomiese wins oor beide die kort- en langtermyn realiseer. ✓✓

Hoeveelheid:

Die monopolis produseer minder as die volmaakte mededinger. ✓✓

Kostes:

Die monopolis produseer nie teen die laagste moontlike koste nie, a.g.v. die gebrek aan mededinging, ✓✓ terwyl die volmaakte mededinger altyd teen die laagste moontlike koste produseer a.g.v. mededinging. ✓✓

(4 x 2)

(8)

2.5 **Hoe sal nuwe toetreders in die volmaak mededingende mark die winsvlak van bestaande besighede beïnvloed?**

Nuwe toetreders tot volmaakte markte sal winsvlakke van bestaande besighede beïnvloed deurdat:

- Nuwe besighede tree toe tot markte wanneer bestaande besighede ekonomiese wins maak, ten einde voordeel te trek uit hierdie winste. ✓✓
- Dit verhoog die markaanbod. ✓✓
- Die styging in aanbod lei tot laer prysvlakke van goedere en dienste. ✓✓
- Dit veroorsaak kleiner/laer winste as voorheen. ✓✓
- Produksie neem toe, totdat sommige besighede nie meer hulle gemiddelde veranderlike koste kan dra nie, ✓✓ wat veroorsaak dat hulle sluit en die mark verlaat. ✓✓
- Onder normale omstandige word wins slegs oor die langtermyn gerealiseer. ✓✓

(4 x 2)

(Aanvaar enige korrekte, toepaslike antwoord.)

(Ken 'n maksimum van 2 punte toe wanneer feite slegs genoem word / of vir voorbeelde.)

(8)

[40]

VRAAG 3**3.1 3.1.1 Noem TWEE soorte monopolieë.**

- Kunsmatige monopolie ✓
- Natuurlike monopolie ✓

(2)

3.1.2 Wat sal die uitwerking wees as 'n onderneming in 'n volmaakte mark besluit om die prys van sy produk te verhoog?

Onderneming sal 'n verlies lei, want alle ondernemings in die volmaakte mark is prysnemers en kan nie die markprys beïnvloed nie. ✓✓

(2)

3.2 Bestudeer die onderstaande inligting en beantwoord die vrae wat volg.**DIE VRAAGKURWE VAN 'N OLIGOPOLISTIESE ONDERNEMING**

Die vraagkurwe van 'n oligopolistiese onderneming was in 1939 deur die Amerikaanse ekonoom Paul Sweezy ontwikkel.

Die geknikte vraagkurwe illustreer die belangrikheid van interafhanklikheid en onsekerheid in 'n oligopolistiese mark en verduidelik waarom daar 'n mate van prysstabiliteit in so 'n mark is.

Elke onderneming kom te staan voor 'n vraagkurwe, met twee segmente vir sy produk. Die twee segmente is elasties en onelasties.

3.2.1 Wie het die teorie oor die vraagkurwe van 'n oligopolistiese onderneming ontwikkel?

Paul Sweezy ✓

(1)

3.2.2 Wat word die vraagkurwe van 'n oligopolistiese onderneming genoem?

Geknakte vraagkurwe ✓

(1)

3.2.3 Verduidelik kortliks 'n *onelastiese* vraag.

Vraag is nie sensitief vir prysverandering nie. ✓✓

'n Prysverandering veroorsaak 'n klein verandering in vraag. ✓✓

(1 x 2)

(2)

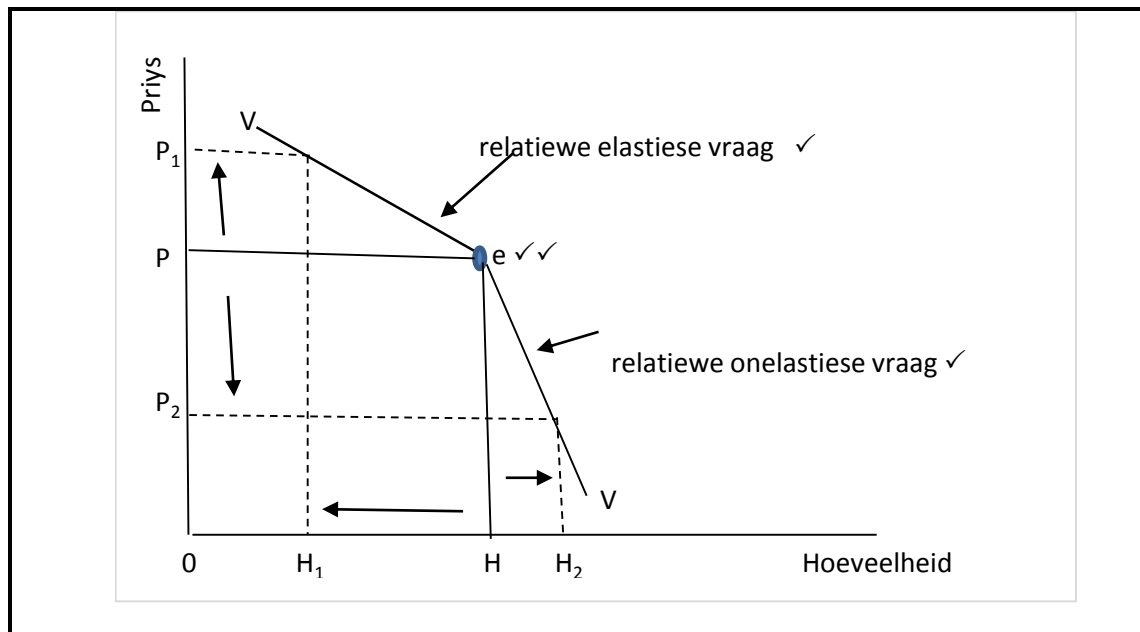
3.2.4 Verduidelik *onderlinge afhanklikheid* as 'n eienskap van 'n oligopolie.

- Een verkoper se aksie sal ander verkopers s'n beïnvloed. ✓✓
- Elke onderneming is bewus van andere se optredes omdat die mark gedomineer word deur 'n paar ondernemings, bv. motors. ✓✓

(1 x 2)

(2)

3.2.5 Teken 'n geknikte vraagkurwe met volledige byskrifte wat die segmente en ewewig aandui.

(4 x 1) (4)

3.3 Bestudeer die onderstaande inligting en beantwoord die vrae wat volg.

JASCO GEE OP OOR CROSSFIRE VERKRYGING

Jasco Electronics Holdings het 'n beplande verkryging van Cross Fire Management gestaak, nadat die mededingende gesag verlede maand 'n uitslag teen samesmelting gelewer het.

Die Mededingingskommissie het die voorgestelde samesmelting verbied en gesê dit sal waarskynlik "mededinging in die verskaffing van aktiewe brand-beskermingstelsels beduidend voorkom of verminder", veral in die Wes-Kaap en Gauteng-streke.

[Bron: Aangepas uit *fin24*, 3 Aug 2017]

3.3.1 Watter gesagstruktuur het nie die samesmelting van Jasco en Cross Fire goedgekeur nie?

Mededingingskommissie ✓

(1)

3.3.2 Wat was die rede vir die afkeur van die samesmelting?

Die samesmelting sal die voorsiening van aktiewe brandbeskermingstelsels beduidend voorkom of verminder. ✓

(1)

3.3.3 Verduidelik enige ander TWEE doelwitte van die Mededingingsbeleid, buiten die een in die uittreksel.

- Om monopolieë en ander besighede met mag te verhoed om hulle mag te misbruik. ✓✓
- Voorkom dat besighede beperkende praktyke gebruik, soos prysvasstelling, verdeling van markte, ens. ✓✓
- Verbeter die doeltreffendheid in die mark d.m.v. wetgewing. ✓✓
- Beskerm die verbruiker teen onregverdige pryse en produkte van 'n swak gehalte, bv. deur die Wet op Mededinging. ✓✓

Moenie 'voorkom samesmeltings en oornames' en 'bevorder gesonde mededinging' aanvaar nie.

(2 x 2)

(4)

3.3.4 Na jou mening, hoe sal die ekonomie voordeel trek uit regverdige mededinging?

Die ekonomie sal voordeel trek omdat regverdige mededinging:

- Meer geleenthede skep vir meer entrepreneurs om besighede oop te maak. ✓✓
- Meer werkseleenthede skep. ✓✓
- Tot 'n beter lewenspeil lei. ✓✓
- Bydra tot laer pryse. ✓✓
- Bydra tot beter kwaliteit goedere en dienste. ✓✓

(Aanvaar enige ander toepaslike antwoord.)

(2 x 2)

(4)

3.4 Onderskei tussen die *korttermyn* en die *langtermyn*.

Korttermyn

- Die korttermyn is die produksietydperk waar slegs die veranderlike produksiefaktore kan verander. ✓✓
- Die tydperiode is te kort om die aantal besighede in die industrie in staat te stel om te verander. ✓✓

(2 x 2)

Langtermyn

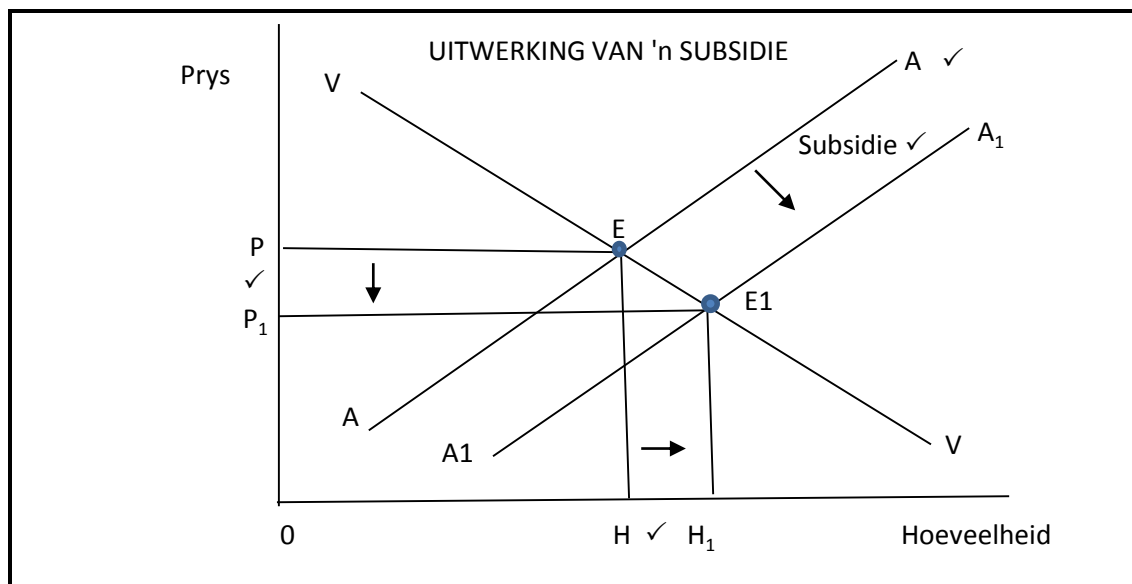
- Die langtermyn is die produksietydperk waar alle faktore kan verander. ✓✓
- Die tyd is lank genoeg vir veranderlike en vaste faktore om te verander. ✓✓
- Dit gee genoeg tyd vir nuwe ondernemings om tot die industrie toe te tree en/of bestaande besighede om uit te tree. ✓✓

(2 x 2)

(8)

- 3.5 Verduidelik, met behulp van 'n grafiek met volledige byskrifte, die uitwerking daarvan om aan produsente subsidies te verskaf, as 'n vorm van regeringsinmenging tydens markmislukking.

Verskaffing van produsente subsidies

- Die regering verskaf subsidies aan produsente ten einde hulle aan te moedig om meer goedere te produseer. ✓✓
- Aanbod verhoog van AA na A₁A₁ ✓✓
- Subsidies verlaag die produksiekoste van goedere en ook die markprys van hierdie goedere daal/daal van OP tot OP₁ ✓✓
- Die laer prys laat mense toe om meer te koop teen Q₁ ✓✓ (Maks. 4)

(8)
[40]

VRAAG 4**4.1 4.1.1 Gee TWEE voorbeelde van gemeenskapsgoedere.**

- Beskermingsdienste ✓
- Straatligte ✓
- Vloedbeheer ✓

(Aanvaar enige toepaslike, korrekte voorbeeld.)**(2 x 1)****(2)****4.1.2 Waarom sal die gemeenskap die bestaan van gedifferensieerde produkte in plaas van homogene produkte aanvaar?**

Verbruikers hou van keuse wat spruit uit produk differensiasie eerder as om identiese produkte te verbruik wat deur volmaakte markte geproduseer word. ✓✓

(Aanvaar enige ander toepaslike verduideliking.)**(1 x 2)****(2)****4.2 Bestudeer die onderstaande inligting en beantwoord die vrae wat volg.**

MONOPOLISTIESE MEDEDINGING

Solank as wat verbruikers dink dat produkte verskil, sal produkte verskil. Dit maak nie saak of die verskille werklik of kunsmatig is nie.

4.2.1 Identifiseer die markstruktuur hierbo.

Monopolistiese mededinging. ✓

(1)**4.2.2 Is die verskil tussen die produkte hierbo, werklik of kunsmatig?**

Die verskil is kunsmatig. ✓

(1)

4.2.3 **Verduidelik handelsmerke as 'n nie-prys strategie wat deur monopolistiese mededingers gebruik word.**

- Handelsmerke help besighede in monopolistiese mededingende markte om produkte van ander mededingers te differensieer. ✓✓
- Handelsmerke maak dit maklik vir die besigheid om sy produkte te adverteer. ✓✓
- Advertensies kan handelsmerk-lojaliteit by verbruikers aanwakker. ✓✓

(Aanvaar enige ander toepaslike antwoord.)

(2 x 2)

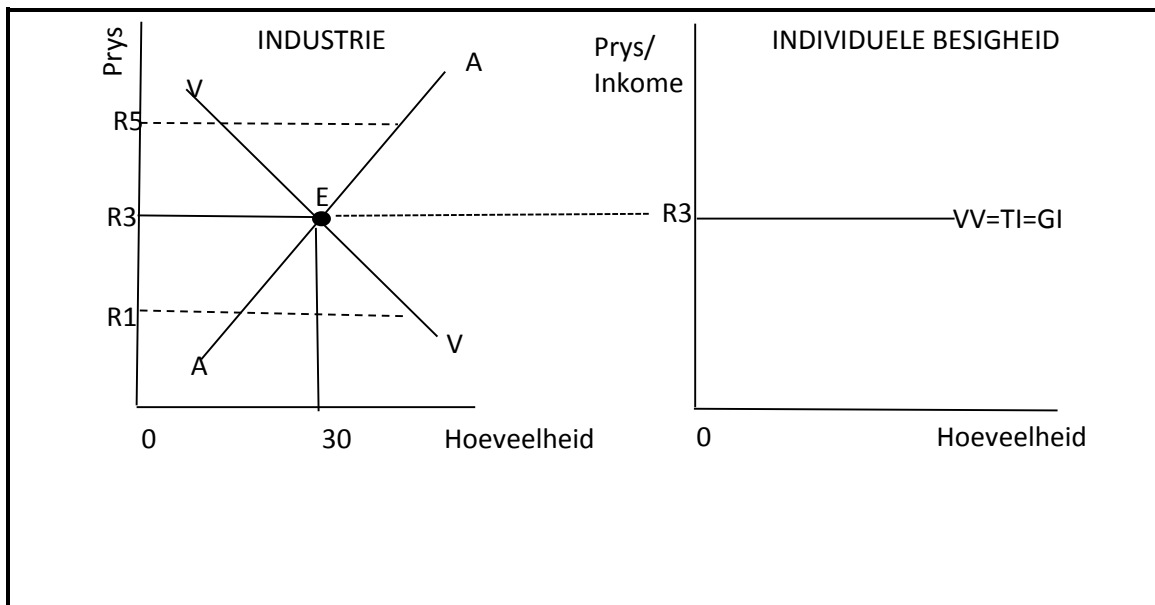
(4)

4.2.4 **Waarom het monopolistiese mededinging nie volle beheer oor die prys nie?**

- Daar is baie verkopers in die mark ✓✓
- Elke besigheid verkoop teen sy eie prys omdat 'n enkele prys nie vasgestel kan word vir die gedifferensieerde produk nie, want 'n reeks pryse kan toegepas word. ✓✓

(4)

4.3 **Bestudeer die onderstaande grafieke en beantwoord die vrae wat volg.**

4.3.1 **Teen watter prys sal die individuele besigheid sy produkte verkoop?**

(1)

R3 ✓

4.3.2 **Hoe is die helling van die vraagkurwe van die industrie?**

Negatiewe helling ✓

(1)

4.3.3 **Verduidelik kortliks die frase *besighede is prysnemers*.**

Besighede kan nie hulle eie prys vasstel nie, maar aanvaar die prys wat deur die mark bepaal word. ✓✓

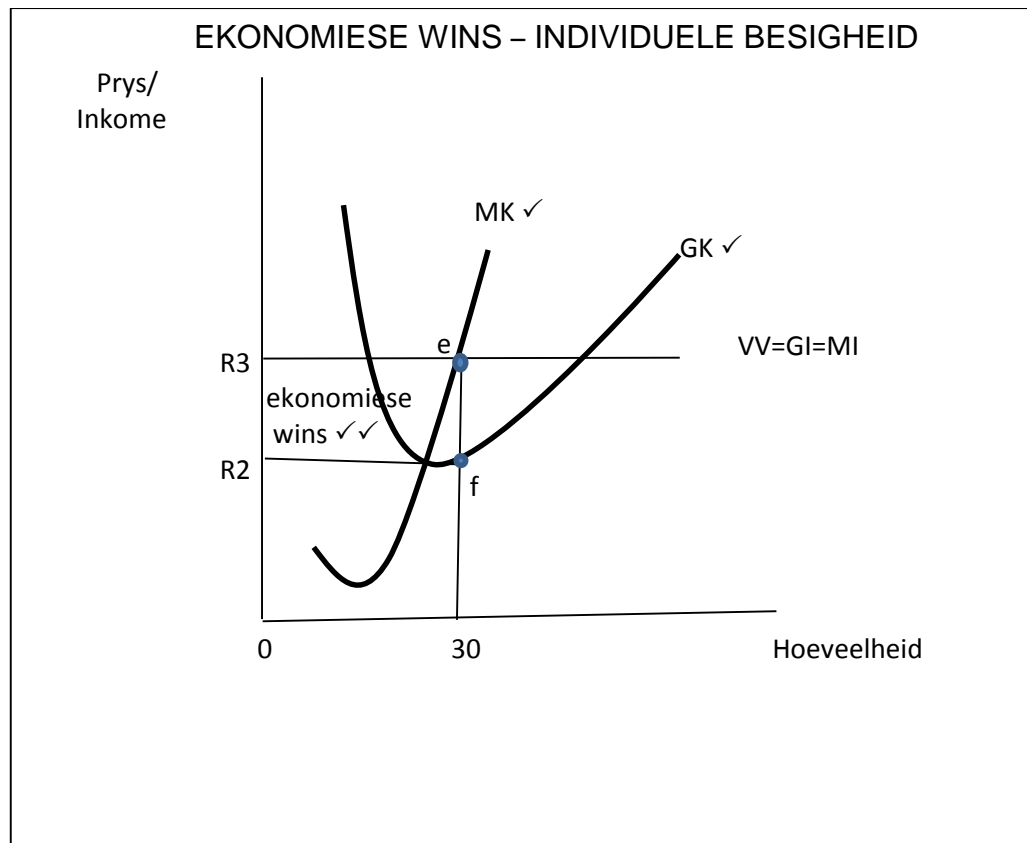
(2)

4.3.4 Hoe word pryse in die industrie bepaal?

In die industrie word pryse bepaal deur die interaksie tussen vraag en aanbod. ✓✓

(2)

4.3.5 Teken die grafiek van die individuele besigheid oor in jou ANTWOORDEBOEK oor en voeg kurwes by wat aantoon dat die besigheid 'n ekonomiese wins realiseer.

(4 x 1)

(4)

4.4 Verduidelik die gebruik van 'n koste voordeel analise (KVA).

- Die koste voordeel analise word algemeen gebruik in die openbare sektor wanneer grootskaalse openbare beleggingsprojekte geëvalueer word, ✓✓
bv. nuwe hoofweë, spoorlyne, lughawens, damme, hawens en openbare vervoer. ✓
- Die KVA word gebruik om die netto sosiale voordeel te assesser wat die bevolking sal put uit hierdie projekte.
- KVA vereis omsigtige omskrywings van die projekte, akkurate skattings oor projekte en omvattende oorweging van eksternaliteite. ✓✓
- KVA fokus essensieel op die ekonomiese doeltreffendheidsvoordele van 'n projek. ✓✓
- Die KVA kan gebruik word om inkomme te herverdeel, deur betalings te maak aan die verloorders en betalings te verwag van die weners, deur die heffing of 'n indirekte belasting. ✓✓
- Die KVA is 'n gereedskap/tegniek wat daarna streef om groter objektiwiteit teweeg te bring by besluitneming. ✓✓

(8)

4.5 Hoekom sal dit nie 'n monopolie baat om sy pryse oormatig te verhoog nie?

Om die pryse oormatig te verhoog, sal nie die monopolie bevoordeel nie, want:

- Alhoewel die monopolie besluit oor produksievlakke en sy eie pryse vasstel, beïnvloed vraag nie die prys nie. ✓✓
- Die monopolie word egter beïnvloed deur die beperkte begroting van verbruikers omdat hulle besluit hoeveel hulle wil bestee op 'n spesifieke produk. ✓✓
- Alhoewel die monopolie die enigste verskaffer van die produk is, mag verbruikers besluit om nie die produk te koop nie. ✓✓
- Ten spyte daarvan dat daar nie naby substitute is nie, mag verbruikers tog die monopolis se produk vervang, ✓✓ bv. paraffien i.p.v. elektrisiteit ✓
- Om die prys té hoog vas te stel, kan lei tot laer inkomste. ✓✓

(Aanvaar enige ander toepaslike, korrekte antwoord.)

(8)

[40]

TOTAAL AFDELING B: 80

AFDELING C

Beantwoord enige EEN van die twee vrae uit hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

STRUKTUUR VAN OPSTEL	PUNTE-TOEKENNING
Inleiding <ul style="list-style-type: none"> • 'n Goeie begin sal wees om die begrip of sleutelwoord wat in die vraag gebruik word, te definieer. • Sluit ander sinne in om die onderwerp te ondersteun. • Moenie enige gedeelte van die vraag in jou inleiding insluit nie. • Moenie enige gedeelte van die inleiding in jou inhoud herhaal nie. • Vermoeg om in die inleiding te sê wat jy in die inhoud gaan bespreek. 	Maks. 2
Inhoud Hoofgedeelte: Bespreek in detail/In-diepte bespreking/ Ondersoek/Bespreek krities/Ontleed/Vergelyk/Evalueer/ Onderskei/Differensieer/Verduidelik/Assesseer/Debatteer	Maks. 26
Addisionele gedeelte: Gee eie mening/Bespreek krities/Evalueer/Evalueer krities/Teken 'n grafiek en verduidelik/Gebruik die gegewe grafiek en verduidelik/ Voltooi die gegewe grafiek/Bereken/Lei af/Vergelyk/ Verduidelik/Onderskei/Interpreteer/Debatteer kortliks	Maks. 10
Slot Enige toepaslike hoër-orde slot wat die volgende behoort in te sluit: <ul style="list-style-type: none"> • 'n Kort opsomming van wat bespreek is / ontleed sonder om reeds genoemde feite, in die inhoud, te herhaal • 'n Mening of gewaardeerde oordeel oor die bespreekte feite • Addisionele ondersteunende inligting om bespreking te versterk/ontleding • 'n Teenstrydige sienswyse met motivering, indien vereis • Aanbevelings 	Maks. 2
TOTAAL	40

VRAAG 5

- **Ondersoek, in detail, die oligopolie onder die volgende hoofopskrifte:**
  - **Aard van die produk** (6)
  - **Prysbeheer** (6)
  - **Samespanning** (14) (26 punte)
- **Hoe kan ondernemings in 'n oligopolie hulle markaandeel in die ekonomie verhoog?** (10 punte)

INLEIDING

'n Oligopolie is 'n markstruktuur wat 'n paar groot verkopers het wat die mark domineer. ✓✓

(Aanvaar enige korrekte toepaslike inleiding.)

(2)

INHOUD**Aard van die produk**

- Produkte wat verkoop word kan homogeen of gedifferensieer wees. ✓✓
- As produkte homogeen is, word dit 'n homogene oligopolie genoem ✓✓ – baie nywerheidsprodukte is gestandaardiseer, bv. staalprodukte. ✓✓
- As produkte gedifferensieer is, is dit 'n gedifferensieerde oligopolie ✓✓ – hierdie besighede produseer goedere soos huishoudelike toestelle, elektroniese toerusting, ontbytgraan, ens. ✓✓ (Maks. 6)

Prysbeheer

- Produsente het redelike beheer oor die prys van hulle goedere, alhoewel nie so baie soos in 'n monopolie nie. ✓✓
- Oligopoliste kan gereeld hulle pryse verander ten einde hulle markaandeel te verhoog. ✓✓
- Dit kan 'n prysoorlog veroorsaak. ✓✓ (Maks. 6)

Samespanning

- Samespanning vind plaas wanneer teenstanders saamwerk deur pryse te verhoog en deur produksie te beperk ten einde hulle winste te maksimeer. ✓✓

Kartel ✓

- Wanneer daar 'n formele ooreenkoms tussen ondernemings is om saam te span, staan dit bekend as 'n kartel. ✓✓
- 'n Kartel is 'n groep produsente wie se doel dit is om 'n kollektiewe monopolie te vorm ten einde pryse vas te stel en aanbod en mededinging te beperk. ✓✓
- Oor die algemeen is kartels onstabiel omdat daar 'n groot aansporing is vir lede om nie by die ooreenkoms te hou nie, om te kul deur pryse te sny en om onwettig meer te verkoop as wat die kwotas is wat deur die kartel vasgestel is. ✓✓
- Alhoewel daar 'n aansporing is om saam te span, is daar ook 'n aansporing om mee te ding. ✓✓
- Dit het daartoe gelei dat baie kartels onsuksesvol is oor die langtermyn. ✓✓
Sommige bekende kartels is die Organisasie vir Petroleum Uitvoerlande (OPEC) en De Beers diamante in Suid-Afrika. ✓

Openlike/formele samespanning ✓

- Openlike/Formele samespanning bv. kartels, word oor die algemeen deur wetgewing in baie lande verbied. ✓✓
- Hulle bly egter nasionaal en internasionaal voorbestaan. ✓✓
-

Stilswyende samespanning ✓

- Soms sal 'n oligopolie, sal 'n dominante onderneming, die pryse van 'n produk laat toeneem, met die hoop dat sy teenstanders dit sal teken as 'n sein om dieselfde te doen. ✓✓
- Hierna word verwys as prysleierskap. ✓✓

(Maks. 14) (26)

ADDISIONELE GEDEELTE**Hoe kan ondernemings in 'n oligopolie hulle markaandeel in die ekonomie verhoog?**

Oligopoliste kan hul markaandeel verhoog deur middel van verskeie strategieë bv.:

- Betrokke raak by produk differensiasie, waar die produkte effens verskil kragtens fisiese voorkoms, verpakking, ens. ✓✓
- Verbeter na-verkope diens wat baie belangriker is vir klante en langtermyn verhoudings met die besigheid sal verseker. ✓✓
- Aggressiewe advertering wat klante na hulle kant toe sal lok. ✓✓
- Vestig handelsmerklojaliteit, want oligopoliste wil hê klante moet glo dat hulle handelsmerk die beste is en slegs daardie handelswerk koop. ✓✓
- Betrokke raak by produkverspreiding waar oligopoliste verskillende reekse van 'n produk vervaardig om vir 'n verskeidenheid markte voorsiening te maak. ✓✓
- Verlengde besigheids-ure om groter buigbaarheid te verleen aan huishoudings. ✓✓
- Aanlynverkope maak dit makliker vir klante om aankope te doen, sonder enige addisionele kostes ✓✓ en 'n verskeidenheid van goedere is beskikbaar om vergelyk te word. ✓✓
- Verskaf lojaliteitsbelonings aan klante vir volgehoue ondersteuning. ✓✓

(Aanvaar enige toepaslike, korrekte antwoord.)

(10)

SLOT

Oligopoliste kan die aanbod van die produk of diens in die mark beheer, ten einde hul pryse en winste hoog te hou. ✓✓

(Aanvaar enige ander hoër-orde slot.)

(2)

[40]

VRAAG 6

- **Bespreek die volgende faktore wat lei tot wantoekenning van hulpbronne in die mark:**
  - **Onvolmaakte mededinging** (8)
  - **Meriete en nie-meriete goedere** (10)
  - **Onbeweeglikheid van produksiefaktore** (8) (26 punte)
- **Met behulp van 'n grafiek met volledige byskrifte, verduidelik produktiewe ondoeltreffendheid as 'n oorsaak van markmislukking.** (10 punte)

INLEIDING

Markmislukking gebeur wanneer die kragte van vraag en aanbod misluk om hulpbronne doeltreffend toe te ken. ✓✓

(Aanvaar enige toepaslike inleiding.)

(2)

INHOUD**Onvolmaakte mededinging**

- Mededinging in markeconomieë word beperk deur die mag van sekere produsente wat nuwe besighede verhoed om tot die mark toe te tree. Dit is onvolmaakte mededinging. ✓✓
- Hindernisse tot toetrede word geskep deur advertensies, 'n gebrek aan kapitaal en die beheer van hulpbronne. ✓✓
- Die onvolmaakte mark maak nie voorsiening vir prysonderhandelinge nie. ✓✓
- Advertensies word gebruik om produsente soewereiniteit (dominansie) te verseker, wat verbruikers aanmoedig om bestaande produkte te koop en produsente toelaat om nuwe produkte van die mark te weerhou totdat dit in hul beste belang is ✓✓ (bv. besighede beskik reeds baie jare oor die tegnologie om langlewe gloeilampe te vervaardig, maar het verkies om dit nie aan die mark bekend te stel nie). ✓✓

(8)

Meriete en nie-meriete goedere**Meriete goedere:**

- Dit is baie nodig vir algemene welsyn, maar word nie hoog aangeskryf deur die mark nie, bv. gesondheidsorg, onderwys en veiligheid. ✓✓
- As mense die markprys hiervoor moes betaal, sou baie min gebruik word. ✓✓
- Die mark misluk omdat die mark minder hiervan produseer as die verlangde hoeveelheid. ✓✓

Nie-meriete goedere:

- Dit is oor-verbruikte goedere, ✓✓ bv. sigarette, alkohol en dwelms. ✓
- Dus word meer van hierdie goedere geproduseer as wat sosiaal aanvaarbaar is. ✓✓
- Die regering verban of verminder verbruik van hierdie produkte deur belasting en verskaf inligting aan die bevolking oor die nadelige uitwerking daarvan. ✓✓

(Maks. 10)

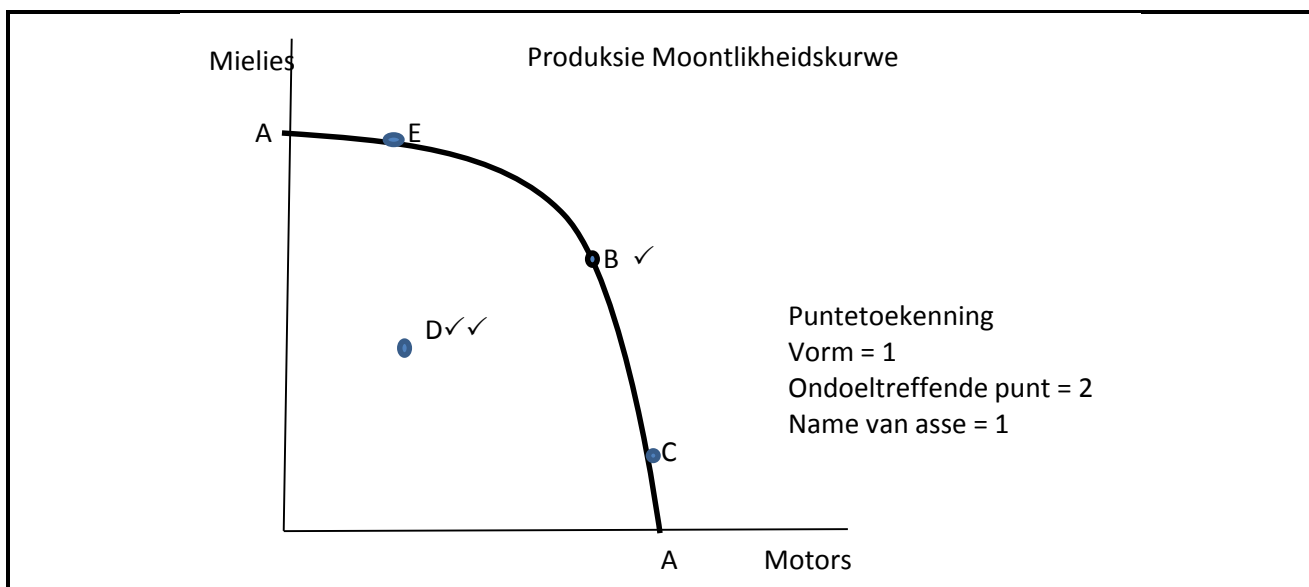
Onbeweeglikheid van produksiefaktore

- Arbeid neem tyd om van een gebied na 'n ander te beweeg. ✓✓
- Die aanbod van geskoolde arbeid kan nie verhoog word nie, want dit neem tyd om opgelei of onderrig te word. ✓✓
- Fisiese kapitaal, soos fabrieksgeboue of infrastruktuur soos telefoonlyne kan nie maklik verskuif word nie. ✓✓
- Strukturele veranderinge soos 'n verandering in die produksie van plastieksakke na produksie van papiersakke of verandering van arbeidsintensiewe produksie na rekenaargebaseerde produksie vereis 'n verandering in vaardighede van arbeiders, werkverskaffing en werkpatrone. ✓✓
- Dit neem tyd om te verander. ✓✓ (Maks. 8)

LET WEL: 'n Maksimum van 8 x 1 punte mag toegeken word vir opskrifte.

(26)

ADDISIONELE GEDEELTE

- Produktiewe ondoeltreffendheid kan verduidelik word met behulp van die produksie moontlikheidskurwe. ✓✓
- Die Produksie Moontlikheidskurwe (AA), hierbo, toon 'n kombinasie van goedere wat geproduseer kan word deur die beskikbare hulpbronne te gebruik. ✓✓
- Enige punt op die kurwe toon 'n kombinasie van goedere waar hulpbronne doeltreffend aangewend word. ✓✓
- Daarom dui enige punt op die kurwe produktiewe/tegniese doeltreffendheid. ✓✓
- Enige punt links van die kurwe, soos punt D, dui dat sommige hulpbronne onbenut is. As dit gebeur mag sommige klante van goedere weerhou word. ✓✓
- Dit dui op produktiewe ondoeltreffendheid. ✓✓ (Maks. 6)

SLOT

Wanneer markmislukking plaasvind, veroorsaak dit ondoeltreffendheid en wantoekenning van hulpbronne en die regering sal moet inmeng om die stabiliteit te herstel. ✓✓

(Aanvaar enige ander toepaslike slot.)

(2)
[40]

TOTAAL AFDELING C: 40
GROOTTOTAAL: 150